

«LA VENTA DE HERENCIA EN EL CÓDIGO CIVIL»,
TESI DOCTORAL DE GEMMA RUBIO GIMENO, DIRIGIDA
PEL DOCTOR CARLES MALUQUER DE MOTES I BERNET

El propassat dia 15 de febrer de 2002 va tenir lloc a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona la defensa de la tesi doctoral presentada per Gemma Rubio Gimeno amb el títol «La venta de herencia en el Código civil», dirigida pel doctor Carles Maluquer de Motes i Bernet. El tribunal va estar presidit pel professor doctor Agustín Luna Serrano (catedràtic de Dret Civil de la Universitat de Barcelona) i va estar integrat pels professors doctors Mariano Alonso Pérez (catedràtic de Dret Civil de la Universitat de Salamanca), Teodora F. Torres García (catedràtica de Dret Civil de la Universitat de Valladolid), José Pérez de Vargas Muñoz (catedràtic de Dret Civil de la Universitat Rey Juan Carlos) i Domingo Bello Janeiro (catedràtic de Dret Civil de la Universitat d'A Coruña). La qualificació obtinguda va ser d'excel·lent *cum laude* per unanimitat.

La tesi centra la investigació en la noció d'herència extreta del fenomen successori i convertida en l'objecte, la matèria, d'un contracte de compravenda *ex art. 1531 del Codi civil (CC)*.

Aquest precepte s'insereix en el darrer capítol del títol del Codi civil que s'ha dedicat al contracte de compravenda amb una rúbrica certament singular: «De la transmissió de crèdits i altres drets incorporals». És aquesta incorporeïtat la nota comuna que aglutina una normativa dedicada a objectes negocials diversos: els drets de crèdit, les universalitats i els drets litigiosos, per a regular-ne aspectes concrets que el legislador considera de previsió necessària per a completar o modificar les regles ordinàries relatives al contracte de compravenda. En concret, sembla que la regulació destinada a la venda d'herència (art. 1531, 1533 i 1534 CC) pressuposa que l'herència deferida i acceptada és directament vendible. L'autora de la tesi qüestiona aquesta premissa i demostra que aquella transposició directa no és viable en els marges que ofereix l'ordenament civil, dins dels quals cal distingir netament entre una successió *mortis causa* i una transmissió *inter vivos*.

El mètode utilitzat per a la consecució de la investigació és el dogmàtic, que parteix de l'anàlisi jurídica lògica i sistemàtica de la norma i és ajudat per la recerca històrica de la figura de la venda d'herència, l'origen de la qual se situa en el *corpus iuris* que dedicava sengles títols en el Digest (18.4) i el Codi (4.39) a la regulació en exclusiva de la *venditio hereditatis*. La trajectòria de la institució es revela força lineal i s'hi mantenen intactes les claus sobre les quals se sosté el disseny actual de la venda d'herència en el codi civil espanyol. Per als objectius de l'estudi resulta igualment indispensable el recurs al dret comparat,

especialment al dret francès, atès que la regulació del Codi civil és una traducció de la continguda en el Code, i a l'ordenament alemany, que suposa el contrapunt a la brevetat de les legislacions llatines, amb l'exemplar exhaustivitat del BGB en la regulació de la institució. En canvi, es palesa l'escàs ajut que ofereix la jurisprudència, atès que la venda d'herència no ha estat un contracte que hagi suscitat litigiositat, amb alguna excepció centrada no ja en la cessió de l'herència per l'hereu únic, sinó en la cessió de la quota hereditària per un cohereu amb ocasió del retracte que reconeix l'article 1067 CC.

Una d'aquelles claus, potser la principal, és la que remet a la incredibilitat de la qualitat d'hereu, incredibilitat que en certa mesura frustra l'aspiració de les parts que amb el negoci pretenen un intercanvi de posicions patrimonials per tal que el comprador de l'herència quedi situat en el lloc de l'hereu i aquest quedi indemne de tot el sacrifici econòmic que la successió li hagi comportat. Així, es parla de l'intercanvi de rols al qual tendeix la figura i que justifica l'existència d'un seguit d'obligacions que s'afegeixen a l'esquema d'una venda ordinària, ultra el simple intercanvi de cosa per preu. Aquest intercanvi identitari dóna lloc a considerar l'hereu gestor del propi patrimoni hereditari en el temps anterior a la celebració de l'herència i a qualificatius com el de *vicehereu* referit al cessionari de l'herència. Malgrat tot, el cert és que en el període indicat l'hereu és titular dels béns hereditaris i per aquest fet no és responsable de la seva gestió, a banda de tenir-ne la plena disposició, i que la qualitat d'hereu no és extensible al cessionari. Hi ha, però, un esforç convencional en aquesta direcció.

Aquests elements incideixen decisivament en la determinació de l'objecte del contracte, aspecte que resulta essencial i que condiona tots els extrems de l'estudi relatiu a la venda d'herència. L'herència venuda, que ja no és l'herència causada puix que aquesta s'ha confós amb el patrimoni personal propi de l'hereu i ha perdut la seva identitat autònoma —llevat del cas residual de l'acceptació a benefici d'inventari, cas en el qual la cessió de l'herència es troba sotmesa a determinades cauteles—, es determina mitjançant la clàusula *neque amplius neque minus*, interpretada mitjançant la regla *quod ex hereditate pervenit et pervenerit*. Això significa que el cessionari de l'herència ha de rebre exactament allò que hagi percebut l'hereu i que qualsevol benefici procedent de la successió que arribi al patrimoni de l'hereu per raó del seu títol universal s'entendrà venut al cessionari. És el cas paradigmàtic de l'acreixement de la quota o del llegat repudiat reabsorbit per la massa hereditària, però no, en canvi, el de la crida per substitució ni el del prellegat, atès que en ambdós casos es tracta de crides diverses a la de l'hereu que ha motivat la cessió.

La possibilitat que queda a les parts, atesa la incredibilitat esmentada del títol d'hereu, és cedir el conjunt de béns hereditaris amb la consideració d'uni-

versalitat que s'identifiquen pel fet d'haver arribat al venedor per raó d'un mateix títol: el d'hereu. Aquesta qualitat o títol és, doncs, intransmissible, però alhora és un pressupòsit subjectiu necessari de la cessió. La universalitat es refereix al títol —una única compravenda—, encara que l'efecte transmissor, el mode, es refereixi a cada titularitat concreta. Des d'aquest punt de vista, el cessionari d'una herència no pot ser mai un tercer protegit respecte de l'adquisició d'aquesta, atès que aquesta adquisició no és factible. La consideració *sub specie universitatis* de la «cosa» venuda s'aprecia en la peculiar regla de sanejament del venedor, en la determinació de l'objecte *per relationem*, amb inclusió dels profits generats en el temps intermedi entre l'obertura de la successió i la celebració de la venda, en l'aplicació de mecanismes d'integració patrimonial, en l'exclusió de normes que tinguin en compte la transmissió de béns singularment considerats, tal com succeeix respecte a les preferències adquisitives, i en la possibilitat d'instar la restitució dels béns com a universalitat si s'exercita contra el comprador l'acció de petició d'herència, a la qual s'entén vulnerable el cessionari de l'herència.

Resulta fonamental, doncs, en l'estudi, la tipificació de l'objecte negocial —«una herència sense enumerar les coses de què es compona». Aquesta designació permet identificar l'objecte del contracte mitjançant una designació nominal i, alhora, que l'objecte de la venda no sigui el saldo resultant de la liquidació de l'herència. El que es ven és aquesta imitació o recreació de l'herència deferida, de manera que, mentre hi hagi un sol bé hereditari, hi haurà objecte del contracte, encara que l'herència resulti finalment *damnosa*. La fórmula utilitzada pel legislador per a definir l'objecte negocial, juntament amb l'obligació del cessionari de suportar el cost del passiu hereditari, ha dut un sector doctrinal a qualificar el contracte d'*aleatori*. Nogensmenys, la tesi posa de manifest que el contracte no respon a l'estructura aleatòria que exigiria que una o ambdues prestacions se sotmetessin a una condició o a un termini.

L'article 1531 CC és una regla de sanejament, però la seva necessitat es basa en l'objecte negocial que descriu. Aquesta regla ha de trobar la seva adaptació, atès que ordinàriament el sanejament pressuposa la no-transmissió del venedor de la titularitat que es projectava transmetre amb la venda. En el cas de la venda d'herència, la titularitat de la qual es respon no només no és una titularitat real, sinó que, a més, és intransmissible i, tot i així, existeix l'obligació de sanear. Aquesta obligació se sosté sobre una doble coordenada: la qualitat d'hereu i l'objecte universal. Es respon de la privació de l'herència en el seu conjunt si aquesta privació es basa en l'atac al títol d'hereu del cedent.

La investigació realitzada posa així mateix de manifest la correlació entre l'obligació que l'article 1533 CC preveu a càrrec del venedor de cedir tot el lu-

cre procedent de l'herència (inclòs el derivat de la confusió de drets a favor de l'hereu) i l'obligació del comprador de suportar el cost econòmic que la successió comporti, *ex* article 1534 CC. Tanmateix, i pel fet de la cessió de l'herència, l'hereu no deixa de ser deutor ni el comprador passa a ser-ho. Els deutes no són béns, no resulten negociables per mitjà d'un acord entre el deutor i un tercer. L'expedient previst pel legislador és el del reembossament dels deutes i les càrregues hereditaris satisfets per l'hereu. És un expedient poc àgil i que dona lloc a l'anomenat *circuitus inutilis*, ja que exigeix una doble reclamació: dels creditors hereditaris a l'hereu i d'aquest al comprador. És clara, doncs, la manca de legitimació dels creditors per a dirigir-se contra el comprador de l'herència, atesa l'absència de la qualitat de deutor d'aquest. Per a salvar aquesta seqüència en dos passos, les parts poden celebrar un pacte d'assumpció de compliment, que no afectarà la transmissió del deute, continuarà sense vincular el comprador amb els creditors i obligarà el cessionari enfront de l'hereu venedor a realitzar pagaments de tercer sense dret a reembossament. Tot plegat permet demostrar l'absència d'una disciplina específica de protecció dels creditors hereditaris per raó d'un acte de disposició sobre l'actiu hereditari sencer. En cas d'insolvència de l'únic patrimoni responsable, el de l'hereu, caldrà acudir als mecanismes generals de protecció del crèdit.

L'estudi es completa amb el plantejament d'hipòtesis negocials diverses a la compravenda d'herència, únic tipus que el legislador preveu. En especial, es considera el supòsit de donació de l'herència i es conclou la dificultat d'importar el disseny d'aquesta figura en el cas que el títol sigui lucratiu, cas en el qual no subsisteixen les obligacions relatives a l'estimació dels béns dels quals l'hereu no conservi el poder de disposició per haver sortit del seu patrimoni, i, alhora, es conclou que la satisfacció del passiu a càrrec del cessionari exigirà modalitzar el títol de la donació, convertint-la en onerosa.

Gemma Rubio Gimeno